

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

УДК 373.3.064.1.091.33:616.89-008.434.5

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ДИСГРАФІЄЮ В КОНТЕКСТІ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Лариса Журавльова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті представлено технологію роботи з батьками молодших школярів із дисграфією в контексті комплексної роботи. Підкреслено, що однією з магістральних ліній розвитку освіти в XXI столітті є партнерство сім'ї і школи, що сприятиме активнішому залученню батьків до виховання. Висвітлено питання взаємодії фахівців і батьків молодших школярів в умовах закладу загальної середньої освіти. Здійснено аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури, який дав змогу визначити поняття «взаємодія». Визначено мету та основні завдання роботи з батьками для створення необхідного мовленнєво-розвивального середовища й надання їм теоретико-практичної бази знань, необхідної для забезпечення перманентності корекційно-педагогічного супроводу дітей з труднощами формування писемного мовлення або порушеннями навичок письма. Окреслено основні напрями співпраці вчителів початкових класів, фахівців і батьків у контексті корекційно-педагогічного навчання. З'ясовано організаційно-педагогічні умови проведення просвітницької роботи з батьками. Схарактеризовано компетентності, яких повинні набути батьки в процесі просвітницько-розвивальної діяльності.

Ключові слова:

батьки; учителі початкових класів; різнопрофільні фахівці; взаємодія; молодші школярі.

Аннотация:

Журавлева Лариса. Технология работы с родителями младших школьников с дисграфией в контексте коррекционно-педагогического процесса.

В статье представлена технология работы с родителями младших школьников с дисграфией в контексте комплексной работы. Подчеркнуто, что одной из магистральных линий развития образования в XXI веке является партнерство семьи и школы, способствующее активному привлечению родителей к процессу воспитания. Освещены вопросы взаимодействия специалистов и родителей младших школьников в условиях учреждения общего среднего образования. Осуществлен анализ философской, психологической и педагогической литературы, который позволил уточнить понятие «взаимодействие». Определены цель и основные задачи работы с родителями для создания необходимой речеразвивающей среды и предоставления им теоретико-практической базы знаний, необходимой для обеспечения перманентности коррекционно-педагогического сопровождения детей с трудностями формирования письменной речи или нарушениями навыков письма. Раскрыты основные направления сотрудничества учителей начальных классов, специалистов и родителей в контексте коррекционно-педагогического обучения. Выявлены организационно-педагогические условия для проведения просветительской работы с родителями. Охарактеризованы компетентности, которыми должны овладеть родители в процессе образовательно-развивающей деятельности.

Ключевые слова:

родители; учителя начальных классов; разнопрофильные специалисты; взаимодействие; младшие школьники.

Resume:

Zhuravliova Larisa. The Technology of wWorking with Parents of Primary School Pupils with Dysgraphia in the Context of the Correctional and Pedagogical Process.

The article presents the technology of working with parents of younger pupils with dysgraphia in the context of integrated work. It was emphasized that one of the main lines of the development of education in the 21st century is the partnership of the family and the school, which contributes to the active involvement of parents in the educational process. The issues of interaction between specialists and parents of primary school pupils in the conditions of the establishment of general secondary education are highlighted. The analysis of philosophical, psychological and pedagogical literature, which allowed to clarify the concept of "interaction" is given. The purpose and main tasks of working with parents are determined to create the necessary speech-developing environment and provide them with the theoretical and practical knowledge base necessary to ensure the permanence of correctional and pedagogical support for children with difficulties in the formation of written speech or impaired writing skills. The main directions of cooperation between primary school teachers, specialists and parents in the context of correctional and pedagogical training are disclosed. The organizational and pedagogical conditions for conducting educational work with parents are revealed. The competencies that parents must master in the process of educational and developmental activities are characterized.

Key words:

parents; primary school teachers; diverse specialists; interaction; younger schoolchildren.

Постановка проблеми. Однією з магістральних ліній розвитку освіти в XXI столітті є партнерство сім'ї і школи, що сприятиме активнішому залученню батьків до виховання. Саме в початкових класах спостерігається найтісніший контакт школи і родини. Сім'я разом зі школою створює той найважливіший комплекс факторів і умов корекційно-розвивального й виховного середовища, який визначає ефективність усього

освітнього процесу. Це знаходить підтвердження в нормативно-законодавчих актах, зокрема таких, як Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти в XXI столітті, Концепція «Сім'я і родинне виховання» тощо.

Сучасний темп життя зумовлює зміни у взаємовідносинах не тільки між сім'єю і школою, а й усередині самої сім'ї. Поступово в суспільстві змінюється взаємодія учасників

комунікації, причиною чого є розвиток сучасних інформаційних технологій. Дефіцит особистісного спілкування ускладнює мовленнєвий розвиток дітей молодшого шкільного віку. Соціальна роль учня молодших класів передбачає організованість, дисциплінованість, а навчання грамоти вимагає сформованості базових передумов, серед яких і певний рівень розвитку усного мовлення. Усе це, своєю чергою, потребує від батьків постійної та ефективної співпраці зі школою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання педагогічної взаємодії вчителя з батьками вітчизняні та зарубіжні вчені вивчали в різних аспектах: формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); особливості виховного потенціалу родинної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); використання дієвих форм роботи з батьками (Т. Дем'янюк, Н. Кічук, О. Коберник, Л. Мотрич, В. Ягупов та ін.); взаємодія сім'ї з іншими соціальними інститутами (Т. Куликова); форми організації роботи з батьками в освітньому закладі (І. Рибальченко); виховна робота сім'ї та школи з важковиховуваними дітьми (В. Татенко, Т. Титаренко, В. Оржеховська); психологічні основи сімейного виховання (В. Кравець); основні напрями співпраці сім'ї і школи (Т. Алексеєнко); спілкування батьків і вчителів з дітьми (П. Щербань). Низка досліджень присвячена налагодженню партнерських відносин між батьками та всіма фахівцями, які працюють в умовах інклюзивної практики (І. Білозерська, А. Колупаєва, С. Ефимова, О. Чорна). У зарубіжних дослідженнях (Е. Kelly, Е. Starnes, А. Cordes, Н. Weintraub., Р. Zebrowski, А. Weiss, Е. Savelkoul, С. Hammer та ін.) висвітлено досвід вивчення сімейних стосунків у родині, що виховує дитину із заїканням.

Дослідження сучасних учених (Г. Алфьорова, О. Баранова, Н. Бугаєць, О. Буздуган, С. Корнієнко, О. Матвієнко, А. Шульга та ін.) присвячені підготовці вчителя до роботи з батьками. Так, науковець Г. Алфьорова вивчає професійне спілкування, яке вона вважає основною умовою ефективної співпраці з батьками. О. Матвієнко досліджує проблеми конфліктів батьків і вчителів та шляхи їх усунення.

Аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури переконує, що недостатньо розкритими залишаються теоретико-методичні засади взаємодії фахівців і батьків молодших школярів із дисграфією в процесі комплексного підходу, що підсилює актуальність порушеної у статті проблеми.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити сутність взаємодії фахівців і батьків

молодших школярів із дисграфією та визначити напрями їхньої ефективної співпраці в контексті корекційно-педагогічного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз психолого-педагогічної, спеціальної літератури та результати емпіричного дослідження мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією свідчать про важливість пошуку нових форм роботи з сім'єю. Їх актуальність також зумовлена пріоритетним спрямуванням концепції Нової української школи, одним із ключових компонентів якої є педагогіка партнерства, що передбачає спілкування, взаємодію та тісну співпрацю між учителем, учнем і батьками. Важливого значення в корекційно-розвивальному навчанні і вихованні школярів набувають спільні дії закладу загальної середньої освіти та сім'ї. Їх ефективність залежить від особливостей організації роботи з батьками в сучасній школі. Проте найчастіше між шкільним і сімейним вихованням немає узгодженості. Це ускладнює освітній процес, зокрема розвиток усного мовлення й формування навичок письма. На нашу думку, під час співпраці фахівцям доцільно враховувати чинники, що виокремлює Н. Волкова: запрошення батьків до співпраці; дотримання позиції рівноправності; визнання важливості батьків у співпраці; вияв любові, захопленості їхньою дитиною; пошук нових форм співпраці [3, с. 221]. Адже тільки тісна співдружність школи та сім'ї здатна забезпечити єдність вимог, а також спеціальних корекційно-розвивальних і виховних впливів.

Отже, успішність мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку, які мають труднощі формування писемного мовлення або порушення навичок письма, часто залежить від тісної співпраці навчального закладу та батьків.

У рамках педагогіки партнерства одним з першорядних завдань закладів загальної середньої освіти є підвищення педагогічних знань батьків для створення якісного освітнього середовища в домашніх умовах. Ми цілком переконані в тому, що тісний взаємозв'язок школи та сім'ї можливий завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до корекційно-педагогічного процесу.

Крім того, вчителям і батькам молодшого школяра, зокрема із дисграфією, слід розуміти, що школа є освітнім простором, який може забезпечити всебічний розвиток дитини за умови взаєморозуміння та взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

Сім'я повинна не тільки задовольняти базові потреби своїх дітей, а й уміти супроводжувати їх у цьому розвитку, знати інтереси дітей, вдаватися в навчально-виховний процес школи і, що

найголовніше, бути поруч і допомагати своїй дитині, коли у неї виникають труднощі в навчанні. Тому нині підвищення педагогічного рівня знань батьків розглядається як одна з умов підвищення якості початкової освіти в процесі інклюзивної практики.

На сьогодні перед закладами масової загальної середньої освіти постають завдання пошуку таких форм роботи з сім'єю, які будуються на відкритих відносинах і формуються на прагненні й умінні взаємодіяти одне з одним і поважати одне одного. На наше переконання, правильно буде не тільки розглянути особливості та основні аспекти взаємодії вчителя початкових класів з батьками молодшого школяра, а й вивчити сім'ю, школу й дитину як суб'єктів освітнього процесу. Для цього насамперед слід визначитися з поняттям «взаємодія».

У широкому значенні взаємодія – це зв'язок між предметами в дії, погоджена дія між ким-небудь [1, с. 85]. Для філософії і наукового пізнання категорія «взаємодія» має важливе значення. Фундаментальність його зумовлена тим, що вся людська діяльність, практика, саме наше існування у світі та відчуття його реальності ґрунтується на різноманітних, передусім предметних взаємодіях, які людина здійснює і використовує як засіб пізнання і спосіб організації буття [9, с. 77–78]. Тому «взаємодія» визначається як «філософська категорія, яка відображає особливий тип відношення між об'єктами, за якого кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, зумовлюючи їхні зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що, своєю чергою, зумовлює зміну його стану. Дія кожного об'єкта на інший об'єкт зумовлена як власною активністю об'єкта, виявом його динаміки, так і реакцією об'єкта на дію інших об'єктів («відгук» або «обернена дія») [9, с. 78]. У цьому контексті термін «взаємодія» трактується не просто як зв'язок між існуючими об'єктами, а передусім зв'язок, що зумовлює їх взаємоперетворення. Проте наведене вище визначення характерно для всіх видів взаємодії і не відображає специфіку сфери педагогічної науки.

Для розгляду поняття «педагогічна взаємодія» звернімося до роботи В. Загвязінського, на думку якого «взаємодія педагогічна – особистісний контакт вихователя і вихованця(ів), унаслідок якого відбуваються взаємні зміни їхньої поведінки, діяльності, відносин, настанов» [8, с. 217].

І. Зяюн вбачав у навчанні взаємодію, зокрема він твердив, що «в ідеалі вчитель стає організатором самостійного навчального пізнання учнів, не головною дійовою особою в класі, а режисером їх взаємодії із навчальним матеріалом, одне з одним і з учителем» [4, с. 12–13].

У контексті нашого дослідження цікавим є трактування поняття «педагогічна взаємодія», наведене в монографії Л. Велитченка «Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу». Автор характеризує педагогічну взаємодію як системне явище в педагогічному процесі, що зазнає впливу з боку соціальної системи в плані статусно-рольових відносин у суспільстві, регламентується нормативними документами в системі освіти, визначається практикою освітнього закладу, реалізується вчителем, діяльність якого є основою для розвитку діяльності учня. Загальна закономірність педагогічної взаємодії полягає у відтворенні та засвоєнні соціального, групового, міжособистісного досвіду вчителем та учнем. Структуру педагогічної взаємодії утворюють взаємозалежності освітньої, педагогічної, соціально-психологічної, міжособистісної систем; діяльності вчителя й учнів, усвідомлення ними інтерактивного досвіду; регулятивних і виконавчих елементів взаємодії» [1].

Підкреслимо, що у наведених визначеннях фігурують тільки два суб'єкти освітнього процесу. Проте їх ряд значно ширший. Так, Г. Коджаспірова розглядає педагогічну взаємодію як «особливу форму зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу, що припускає взаємозбагачення різноманітних сфер їхньої психіки (інтелектуальної, емоційної, діяльнісної)» [5, с. 134].

Із соціального погляду, на думку Т. Куликової, взаємодія є способом організації спільної діяльності, яка реалізується на підставі соціальної перцепції і за допомогою спілкування [6].

Спираючись на вищенаведені трактування й ураховуючи мету нашого дослідження, під педагогічною взаємодією ми розумітимемо системне явище в педагогічному процесі, що регламентується нормативними документами в системі освіти, визначається практикою освітнього закладу, реалізується всіма учасниками освітнього процесу та передбачає взаємозалежності на різних рівнях, що утворюють певну структуру.

У процесі цієї взаємодії педагог виступає не тільки як учитель дітей, а і як партнер батьків [7]. Такі відносини формуються на бажанні та вмінні взаємодіяти, поважати один одного та довіряти одне одному. Довіра батьків до педагога, на думку Т. Куликової, повинна ґрунтуватися на повазі до досвіду, знань, компетентності педагога в питаннях виховання, але, головне, на довірі до нього, зважаючи на його особистісні якості (увага до людей, доброта, чуйність тощо) [6].

На нашу думку, перед школою в контексті взаємодії із сім'єю постає важливе завдання

організації просвітницько-розвивальної роботи з батьками, що, зі свого боку, дасть змогу збільшити мотивацію педагога до підвищення власної професійної майстерності та стане гарантією успішного корекційно-розвивального навчання дитини в початковій школі (рис. 1).

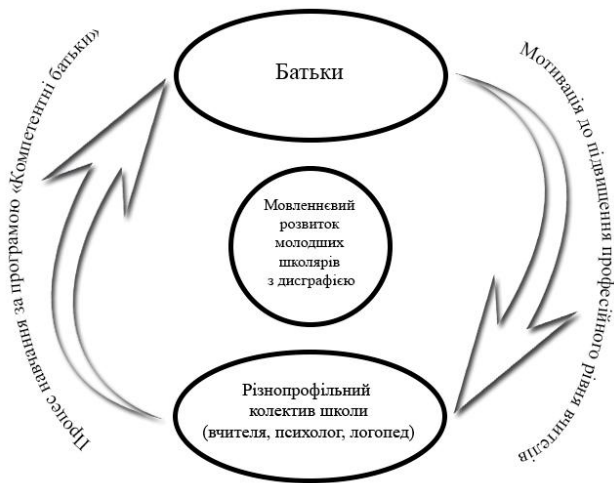

Рис. 1. Схема взаємодії школи з сім'єю в контексті комплексної роботи з мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією

Актуальність підвищення рівня знань батьків про корекційно-розвивальне навчання і виховання своїх дітей та роль школи в зазначеному процесі також зумовлена різнохарактерною проблематикою сім'ї в сучасному суспільстві:

– заклопотаність батьків матеріальним забезпеченням сім'ї формує соціальну тенденцію щодо самоусунення багатьох із них від розв'язання питань розвитку, навчання і виховання своїх дітей;

– дезорганізація життя сім'ї, зниження якості спілкування зі своїми дітьми, скорочення часу на нього (діти полишені на самих себе);

– педагогічна невідповідність батьків, що виявляється в нерозумінні ними складного процесу розвитку дитини, зокрема й мовленнєвого, у невмінні розпізнати її інтереси, особистісні характеристики, бачити її здібності й навчальні потреби, призводить до серйозних помилок у загальному процесі навчання дитини та її неспішності;

– неготовність батьків до нових форм співробітництва зі школою, яка бачить у них паритетних учасників усього педагогічного процесу;

– здебільшого формальний характер роботи сім'ї зі школою, що породжує брак мотивації й низьку довіру батьків до вчителів.

В умовах інклюзивної практики та корекційно-педагогічного процесу в закладах

загальної середньої освіти стає актуальним здобуття батьками психолого-педагогічних знань у контексті просвітницько-розвивальної роботи з ними.

У системі комплексного впливу, спрямованого на корекцію мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією, робота з батьками набуває важливого характеру в аспекті надання їхнім дітям необхідної спеціальної освітньої допомоги (НСОД).

Ми пропонуємо для педагогічних колективів закладів масової загальної середньої освіти технологію роботи з батьками для успішного здійснення педагогічного просвітництва батьків у питаннях створення сприятливих умов для мовленнєвого розвитку їхніх дітей із порушенням навичок письма або з труднощами формування писемного мовлення на початковому етапі його навчання.

Робота повинна бути адаптована для умов кожної школи, носити контекстуальний характер, урахувати контингент батьків і їхні освітні потреби, а також бути продуктом рефлексивної діяльності всього педагогічного колективу школи.

Відомо, що фундамент зародження особистості закладається саме в початковій школі, тому так важливо, щоб усі учасники освітнього процесу діяли виключно разом, спільно.

Метою технології роботи з батьками є підготовка їх до створення необхідного мовленнєво-розвивального середовища, надання їм теоретико-практичної бази знань, що потрібна для здійснення підтримки їхніх дітей з труднощами формування писемного мовлення або його порушеннями в домашніх умовах, а також для забезпечення перманентності корекційно-педагогічного супроводу.

Завдання:

1) ознайомити батьків із сучасними психолого-педагогічними поглядами на нормативи розвитку мовлення та роль дорослого у створенні необхідного розвивального середовища для мовленнєвого розвитку дітей у домашніх умовах;

2) розвивати логоспеціальні компетентності батьків, а саме:

- уміння спостерігати за виявами сенсомоторного, мовленнєвого розвитку та розпізнавати будь-які відхилення від нього;

- ознайомлення з прийомами стимуляції сенсомоторного розвитку як важливої умови для формування у дітей усної та писемної форм мовлення

- ознайомлення з прийомами активізації мовленнєвого розвитку дітей;

- навчання способів спеціальної допомоги в домашніх умовах дітям із порушеннями письма або труднощами формування писемного мовлення;

3) ознайомити батьків з нормативно-законодавчими документами, що регламентують роботу школи у взаємодії з сім'єю на паритетних умовах у контексті інклюзивної освіти;

4) ознайомити батьків з основними напрямками їхньої спільної роботи з вчителями та різнопрофільними фахівцями, звертаючи увагу батьків на важливість вчасної роботи з дітьми із порушенням мовленнєвого розвитку, зокрема із дисграфією;

5) ознайомити батьків зі змістом корекційно-розвивальної роботи з мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку із дисграфією та роллю батьків у підвищенні її ефективності.

Принципи організації роботи з батьками:

Принцип диференційованого підходу передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної сім'ї: життєвого досвіду, інтересів, специфічних потреб батьків та їхніх дітей, а також рівня підготовки в питаннях виховання й мовленнєвого розвитку дітей.

Принцип послідовності і системності враховується в процесі тематичного планування освітніх заходів і організації просвітницької роботи загалом.

Принцип усвідомленої участі (свідомості) передбачає свідоме здобуття батьками логоспеціальних знань і застосування їх на практиці.

Принцип діяльності передбачає застосування активних форм роботи, що дають змогу створити умови для ефективності спільного навчання батьків (підгрупову, індивідуальну та групову діяльність), а також безперервність у здобутті теоретичних знань та їх застосуванні на практиці.

Робота передбачає такі напрями:

– Зміцнення взаємозв'язку з батьками учнів молодшого шкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку, зокрема із дисграфією (спостерігається в проведенні всіх запланованих заходів).

– Підвищення рівня психолого-педагогічних і логоспеціальних знань батьків.

– Підвищення рівня домагання батьків, їх мотивованого ставлення та прагнення брати участь у корекційно-розвивальній роботі з мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією.

Виокремлені нами напрями пронизують увесь маршрут просвітницької роботи з батьками на кожному його етапі.

Організаційно-педагогічні умови для проведення просвітницької роботи:

– визначення спільної мети діяльності батьків і різнопрофільної команди (учителя початкових класів і різнопрофільних фахівців) у контексті корекційно-розвивальної роботи з дітьми молодшого шкільного віку із дисграфією;

– підготовка педагогічного колективу до співпраці з батьками на паритетних умовах у процесі корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами із дисграфією;

– розвиток відкритості у взаємодії в контексті просвітницько-розвивальної роботи з батьками;

– зацікавленість батьків і членів різнопрофільної команди набуттям мовленнєвих умінь і навичок молодшими школярами із дисграфією;

– взаємна довіра у взаємовідносинах між учителями початкових класів і батьками;

– забезпечення диференційованого підходу до процесу підготовки просвітницько-розвивальної роботи з батьками;

– взаємозв'язок між різними формами роботи з батьками

– застосування захопливих та інтерактивних форм роботи з батьками;

– розуміння й усвідомлення важливості позитивних результатів процесу навчання своїх дітей;

– пошук ресурсів батьками (правильний розподіл обов'язків у сім'ї, визначення зручного часу для навчання);

– створення умов адміністрацією школи для здійснення процесу навчання батьків.

Форми і методи просвітницько-розвивальної роботи з батьками.

Реалізація заходів дасть змогу створити систему роботи з різними категоріями батьків і водночас надати допомогу їхнім дітям.

Для виконання поставлених завдань пропонуємо використовувати різноманітні форми роботи з батьками, що відповідають принципам диференційованого й діяльнісного підходів. Учасники різнопрофільної команди застосовують різні активні форми роботи, що дає змогу створити умови для спільного навчання батьків, удосконалення їхніх практичних навичок і підвищення рівня знань з питань мовленнєвого розвитку дітей, а також для організації умов, необхідних для надання спеціальної освітньої допомоги дітям.

Форми роботи з батьками: батьківські збори; дні відкритих дверей, диспути, сімейні свята і конкурси, Skape club, педагогічний лекторій, прес-конференції, просвітницькі лекції, індивідуальні консультації, письмові рекомендації з організації мовленнєвого розвитку дітей у домашніх умовах, тренінг.

Тематичні лекції (групової форми роботи) проводяться в рамках освітніх зустрічей батьків із членами різнопрофільної команди та є найбільш поширеною формою систематичного усного надання знань.

Тематична консультація – індивідуальна форма роботи з батьками, у якій беруть участь

фахівці, здатні допомогти знайти оптимальний варіант розв'язання конкретної проблемної ситуації, що пов'язана з корекційно-розвивальною роботою. Для того, щоб тематична консультація була ефективною, батьки повинні бути впевнені у важливості й невідкладності розв'язання цієї проблеми.

Ділова гра передбачає підгрупову творчу діяльність для вивчення рівня сформованості знань та вмінь у батьків. Для проведення ділової гри вибирається тема, склад учасників, відбувається розподіл ролей між ними і попередньо обговорюються можливі позиції і варіанти гри.

Батьківські тренінги – підгрупова та індивідуальна форми роботи, що дають змогу підвищити рівень логопрактичних знань батьків. Передбачає участь обох батьків, що підвищує ефективність тренінгу. Батьки отримують можливість відчувати себе дитиною та пережити її емоційний стан під час навчання письма.

Логомайстерні – підгрупова форма роботи, яка передбачає відпрацювання батьками логоспеціальних умінь щодо ефективного розв'язання різних ситуацій корекційно-розвивального характеру (своєрідне тренування психолого-педагогічного мислення в усіх членів різнопрофільної команди).

Майстер-клас – групова та підгрупова форми роботи, що передбачають демонстрацію використання методичного, дидактичного та практичного ігрового матеріалу для розвитку мовлення та навчання навичок письма.

Відкриті уроки та відкриті індивідуальні заняття – підгрупова та індивідуальна форми роботи, що передбачають ознайомлення батьків із прийомами логокорекційної роботи з молодшими школярами, які дають змогу уникнути багатьох конфліктів, пов'язаних із незрозумінням вияву порушень письма.

Логопедагогічна дискусія (круглий стіл) – групова форма роботи, яка передбачає зустрічі за інтересами та залучення всіх присутніх (батьків, різнопрофільних фахівців, учителів) до обговорення певних питань, пов'язаних із труднощами формування письма або його порушеннями у молодших школярів; сприяє відпрацюванню вмінь всебічно аналізувати вияви специфічних помилок, конкретні ситуації, їх характеристики та дії дітей у цих ситуаціях, спираючись на вже набуті знання, навички й накопичений досвід. Це, зі свого боку, сприяє розвиненню психолого-педагогічного мислення в усіх учасників різнопрофільної команди. Ця форма роботи допомагає всім учасникам підвищити рівень взаємної довіри, відкритості та поваги один до одного.

Письмо-лист. net – «Щоденник. com.» – індивідуальна форма роботи; одна з нових інтерактивних форм, яка передбачає особисте листування батьків із членами різнопрофільної команди або ж відеоконтакт у скайпі. У цьому листуванні вчитель і фахівці можуть повідомити батьків про успіх їхніх дітей у процесі корекційно-розвивальної роботи, можуть нагадати про заплановану освітню зустріч, анонсувати нову, надати поради, підбадьорити, підтримати. Батьки, зі свого боку, можуть поставити запитання, поділитися успіхом роботи або висловити своє занепокоєння.

Наочний інформатор – форма роботи, спрямована на підготовку тематичних матеріалів (стенди, буклети, пам'ятки, журнали, електронні ресурси) для просвітництва батьків у галузі психолого-педагогічних знань та логоспеціальної допомоги молодшим школярам у колективній, підгруповій та індивідуальній формах.

Студіо-читальня – підгрупова форма роботи, яка дає змогу батькам вивчати літературу з проблеми мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією та брати участь у її обговоренні.

Ми поділяємо думку вчених (Л. Філонов, В. Сенько та ін.), які визнають необхідність переходу від домінуючих масових і колективних форм роботи з батьками до групових та індивідуальних. Тому в процесі реалізації просвітницько-розвивальної роботи пріоритетними стали саме індивідуальні та підгрупові форми роботи.

Зазначені форми та методи роботи допомагають залучити батьків до корекційно-педагогічного процесу, які, зі свого боку, стимулюватимуть дітей до успішного входження в навчальну діяльність.

Для визначення тематичних блоків ми сформуливали компетентності, яких повинні набути батьки в процесі просвітницько-розвивальної діяльності. Ці компетентності (знання, уміння та навички) зорієнтовані на зміст корекційно-розвивальної роботи з урахуванням структурно-функціональної моделі мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією (див. табл. 1).

Робота складається з двох етапів. Перший етап роботи – підготовчо-орієнтований – передбачає організацію батьків дітей із порушенням мовленнєвого розвитку, зокрема із дисграфією, для початку просвітницько-розвивальної роботи, яка проводиться в закладах масової загальної середньої освіти командою різнопрофільних фахівців (логопед, психолог, учитель).

Одним із перших кроків цього організаційного періоду є *індивідуальні зустрічі з батьками дітей 1-х класів*, у яких були виявлені порушення розвитку базових навичок формування письма (за

результатами проведеного логопедичного скринінгу на початковому періоді психолого-педагогічного обстеження). Ці зустрічі проводяться членами різнопрофільної команди для встановлення відкритих взаємовідносин із батьками. Контакт повинен будуватися так, щоб у батьків виник інтерес до корекційно-розвивальної роботи, яку проводитимуть фахівці за їхньою участю, а також потреба домогтися успіху та впевненість у своїх силах. Від правильної форми проведення цих зустрічей

залежатимуть характер і результативність подальшої роботи. Зауважимо, що підвести батьків до проблемної теми й умотивувати їх до роботи звичайно важко. Причинами цього може бути брак можливостей використання батьками позитивного досвіду або брак у батьків підготовки до просвітницько-розвивального процесу. Проте активність батьків підвищується, якщо фахівці команди пропонують їм поділитися своїм досвідом, розказати про проблеми, що виникають у процесі навчання дітей, зокрема письма.

Таблиця 1

Структурні компоненти мовленнєвого розвитку дитини молодшого шкільного віку з дисграфією:	Блоки тем		Знання, уміння, навички	
	Психосенсомоторний	«Ознайомлення з сенсорним і моторним розвитком своєї дитини»; «Відчуваємо – розуміємо»; «Сенсомоторна стимуляція в побутових ситуаціях: ігри вдома»; «Вчимося слухати і писати»; «Вчимося бачити і писати»; «Дитина-лівша»; «Організація навчального простору дитини вдома: гігієна письма»; «Традиційні рухові ігри»; «Письмо і зорово-моторна, слухова увага»; «Розвиваємо пам'ять»; «Ігри-вправи для розвитку зорово-моторної координації»; «Букви-перевертні»; «Букви, що танцюють»; «Чи потрібні скорописні та каліграфічні навички нашим дітям»; «Прийоми для зняття м'язового та емоційного напруження»; «Моторику розвиваємо – писати починаємо».	Знати про сенсомоторний розвиток дитини. Уміти розпізнавати особливості сенсорного й моторного розвитку своєї дитини. Уміти створювати умови для сенсомоторного розвитку дитини. Уміти використовувати доступний матеріал (предмети побуту) у домашніх умовах та різноманітні побутові ситуації для сенсорного й моторного розвитку дитини.	
Мовнокогнітивний	Блок тем	Знання, уміння, навички		
	«Навчання дитини з порушенням мовленнєвого розвитку в школі в умовах інклюзивної практики»; «Розвиток мовлення як необхідна умова навчання писемного мовлення»; «Створюємо вдома умови, необхідні для розвитку мовлення дітей»; «Діти з групи ризику в процесі навчання письма і як їх розпізнати»; «Що необхідно знати про розвиток писемного мовлення у дітей з групи ризику»; «Використання можливостей соціального середовища для розвитку пізнавальних процесів (мовлення, сприйняття, пам'яті, уваги, мислення) дитини молодшого шкільного віку (використання практичного ігрового матеріалу (вдома, у місті, у магазині, в аптеці, на пляжі тощо)); «Вчимося вголос читати своїм дітям»; «Вчимо вірш разом з дитиною»; «Вчимося розповідати казку, малювати та записувати її»; «Граємо зі звуками»; «Граємо зі словами»; «Граємо з реченнями»; «Складаємо тексти»; «Сюжетно-рольові ігри для розвитку як усного, так і писемного мовлення»; «Ігри для розвитку прагматичних навичок».	Знання про періодизацію мовленнєвого розвитку дітей. Уміти створювати умови, необхідні для розвитку мовлення. Знання про розвиток писемного мовлення та про основні умови його формування. Уміння створювати необхідне середовище в домашніх умовах для розвитку базових навичок формування письма. Уміти сприяти в домашніх умовах розвитку основних аспектів мовлення (сприймати звуки мовлення і правильно їх вимовляти; будувати слова з букв і звуків; розвивати активний і пасивний словник; будувати речення; узгоджувати слова в реченні в усній і писемній формах; використовувати усне й писемне мовлення в різних комунікативних ситуаціях).		

Мотиваційно-потрібнісний	Блок тем	Знання, уміння, навички
	«Словничок мотиваційних настанов для дитини в процесі навчання»; «Вчимося писати без сліз»; «Вчимося розпізнавати інтереси своїх дітей»; «Як зробити процес навчання письма цікавим і привабливим для дитини»; «Ситуація успіху в процесі навчання письма»; «Батькам на замітку: вчимо дітей бути впевненими у власних силах і можливостях»; «Прийоми для підтримки впевненості дітей у власних можливостях»; «Щастя – це коли мене розуміють».	Знання про мотивацію навчально-мовленнєвої діяльності у дітей молодшого шкільного віку (важливість наявності мотивації в процесі навчання дитини). Уміння створювати позитивні емоції в процесі навчально-мовленнєвої діяльності. Уміння викликати інтерес та бажання у дитини до використання усного і писемного мовлення в різних комунікативних ситуаціях. Уміння стимулювати мотивоване ставлення дитини до соціально-пізнавальної діяльності та досягнень, надавати їй вчасну допомогу.
Діяльнісно-результативний	Блок тем	Знання, уміння, навички
	«Саморегуляція та її значення в житті кожної людини»; «Самоконтроль та його прояви в нашому житті»; «Фізичні вправи як одна з умов вироблення сили волі»; «Виховання дітей власним прикладом самоконтролю»; «Вчимося діяти за інструкцією та дотримуватися її»; «Вчимося будувати плани та контролювати процес їх реалізації»; «Діти з моторчиком»; «Ігри для розвитку самоконтролю»; «Прийоми для розвитку саморегуляції»; «Тренування самоконтролю»; «Дидактичні ігри для розвитку регулятивного компонента мовлення в домашніх умовах (засвоєння інструкції та дії за нею, пошук асоціацій, швидкість відповідей)».	Знання та розуміння зв'язку регулятивного компонента діяльності з навчанням письма. Уміти контролювати, аналізувати та вибудовувати свої дії згідно з певною інструкцією. Уміти створювати умови для навчання своїх дітей, контролювати та аналізувати їхні дії, будувати план діяльності та діяти за зразком.

Для цього впродовж бесіди фахівці можуть використовувати техніку «плавного підведення батьків до інформації»: інформувати їх про виявлення порушень формування писемного мовлення, недостатність функціонального базису письма або можливі труднощі в навчанні дитини. Також упродовж цих зустрічей обговорюються питання, пов'язані з тим, як фахівці працюватимуть з їхньою дитиною, пояснюється роль батьків як учасників корекційно-педагогічного процесу на паритетних умовах, здійснюється мотивація до психолого-педагогічної підготовки.

Паралельно проводяться освітні зустрічі з батьками учнів 2-4-х класів, ознайомлення їх з подальшим планом корекційно-розвивальної роботи.

Методи роботи з батьками, що використовуються на цьому етапі, передбачають бесіди, тестування та анкетування, спостереження.

Наступним кроком на цьому етапі є розроблення та складання плану просвітницько-розвивальної роботи з батьками в контексті

системи комплексної роботи з мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією. Цей крок передбачає адаптацію запропонованої нами програми, з урахуванням характеристики, організаційно-матеріальних можливостей кожної школи, контингенту батьків, результатів логопедичного скринінгу та виявлених за його допомогою порушень і труднощів тощо. Члени різнопрофільної команди самостійно обирають форми роботи для опрацювання тієї чи тієї теми. Підкреслимо, що адаптуючи тематичні блоки, важливо дотримуватися вищезазначеного принципу послідовності в процесі організаційної роботи. Адаптувати також слід форми і методи роботи, що обираються командою фахівців, з урахуванням підготовленості педагогічного колективу до їх використання.

Крім того, обговорюється календарний план, що передбачає навчальні зустрічі з усією аудиторією батьків для пропедевтичної роботи з порушень мовленнєвого розвитку, а також зустрічі групові та підгрупові з батьками учнів, що мають труднощі формування навичок письма або його порушення.

Тривалість першого етапу роботи з батьками: перший етап роботи з батьками за програмою може тривати від 15 до 20 днів (з початку жовтня, оскільки впродовж вересня проводиться скринінг для виявлення учнів, аналіз і систематизація його результатів). Робота з батьками дітей молодшого шкільного віку розпочинається з жовтня, після ґрунтовної спільної діагностико-аналітичної роботи.

2 етап – просвітницько-розвивальний – розпочинається з середини жовтня й триває до кінця навчального року.

Цей етап передбачає проведення безпосередньої підготовки батьків для підвищення їхнього рівня психолого-педагогічних і логоспеціальних знань. Уся робота з батьками побудована на взаємодії, що простежується в організації тематичних блоків, їх змісту і форм роботи. Систематичне різнобічне психолого-педагогічне й логоспеціальне просвітництво батьків передбачає насамперед ознайомлення їх з основними теоретичними знаннями про розвиток мовлення та його порушення, а також з практичною роботою, зорієнтованою на їхніх дітей.

Просвітницько-розвивальна робота з батьками містить ретельно підібрані тематичні блоки, що розкривають загальні та специфічні поняття не тільки про розвиток мовлення та його порушення, а й теми, пов'язані з профілактичною роботою, а також ознайомлюють батьків з новаторськими ідеями в галузі педагогіки, логопедії і психології. Ми пропонуємо проводити роботу не тільки з батьками учнів, що мають порушення письма, а й з усім контингентом батьків школи для профілактики мовленнєвих порушень.

Тематичні зустрічі з усім контингентом батьків заплановані один раз на місяць у рамках просвітницької роботи школи з сім'єю, а просвітницько-розвивальні зустрічі (спеціального характеру) для батьків учнів із труднощами формування писемного мовлення або порушеннями письма рекомендовано проводити двічі на місяць.

Важливо зауважити, що кожна освітянська зустріч передбачає ґрунтовне й детальне планування її вчителем або іншими фахівцями з урахуванням їх педагогічної та специфічної підготовки (саморозвитку). Наголосимо, що кожна тема може відпрацьовуватися впродовж декількох освітніх зустрічей з використанням різних форм роботи, що, своєю чергою, підвищує інтерес і мотивацію батьків до запропонованої теми.

Також особливу увагу необхідно приділити аналізу та систематизації всієї виконаної роботи, які потрібно здійснювати всім членам команди. Для цього передбачено використання «Електронного журналу», де різнопрофільні фахівці й учителі роблять позначки про присутність батьків на різних освітянських заходах, фіксують зауваження для того, щоб урахувати їх у процесі планування наступних зустрічей.

Висновок. Взаєморозуміння учителів початкових класів, фахівців і батьків можливе тільки на основі їхніх систематичних особистих контактів. Лише спільна, узгоджена діяльність усіх учасників корекційно-освітнього процесу є запорукою успіху в системі комплексної роботи з мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ Перун, 2004, 1440 с.
2. Велитченко Л. К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу. Монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2005. 355 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академія, 2001. С. 220–223.
4. Зязун І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу. *Рідна школа*. 2000. № 8. С. 12–13.
5. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь: для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. Москва: Академия, 2003. 176 с.
6. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание: учебник для студентов средних педагогических учебных заведений. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Академия, 2000. 232 с.
7. Концепція Нової Української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12. 08. 2019).
8. Педагогический словарь: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / под ред.

References

1. A big explanatory dictionary of modern Ukrainian / text. ed. V.T. Busel. Kiev; Irpin: VTF Perun, (2004), 1440 p. [in Ukrainian]
2. Velitchenko L.K. (2005) Pedagogical interaction: theoretical foundations of psychological analysis. Monograph. Odessa: PNC APS of Ukraine, 355 p.[in Ukrainian]
3. Volkova N.P. (2001) Pedagogy: a textbook. Kyiv: Academy. 220–223. [in Ukrainian]
4. Ziazun I.A. (2000) Humanistic strategy of theory and practice of educational process. Home school. № 8. P. 12–13. [in Ukrainian]
5. Kojaspirova G.M. (2003) Pedagogical dictionary: for students of higher and secondary pedagogical institutions. Moscow: Academy, 176 p. [in Russian]
6. Kulikova T.A. (2000) Family pedagogy and home education: a textbook for students of secondary pedagogical schools. 2nd ed. Moscow: Academy, 232 p. [in Russian]
7. The concept of the New Ukrainian School. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainian-shkola-compressed.pdf> (accessed 12 August 2019).

- В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. Москва: Академия, 2008. 352 с.
9. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; редкол. : В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
8. Pedagogical dictionary: a textbook for students of higher educational institutions / ed. V.I. Zagvyazinsky, A.F. Zakirova. Moscow: Academy, (2008). 352 p. [in Russian]
9. Philosophical Encyclopedic Dictionary / NAS of Ukraine, G.S. Skovoroda Institute of Philosophy; ed: V.I. Shinkaruk (Chairman) and others. Kyiv: Abris, (2002). 742 p. [in Russian]

Рецензент: д-р пед. наук, професор Фунтікова О.О.

Відомості про автора:

Журавльова Лариса Станіславівна

laura.195@ukr.net

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi:

*Матеріал надійшов до редакції 01. 12. 2019 р.
Прийнято до друку 20. 12. 2019 р.*

Information about the author:

Zhuravliova Larysa Stanislavivna

laura.195@ukr.net

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine

doi:

*Received at the editorial office 01. 12. 2019 .
Accepted for publishing 20. 12. 2019.*